

30 november 2022

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

**Ad neemt de snelle lift... naar een toekomst...
met een scenario voor maatwerk... door bekostigde hogescholen...**

1 Inleiding

Er is behoorlijk wat aandacht geschonken in de afgelopen maanden aan de instroom bij het hbo in ons land. Dat was vooral met de focus op mogelijkheden om meer vwo'ers warm te maken voor een hbo-opleiding, ongetwijfeld voor het doen van een bacheloropleiding. Dat heeft inmiddels geleid tot allerlei plannen, zoals het omvormen van bepaalde hogescholen naar universiteiten, het inzetten van hbo-opleidingen met allerlei vormen van onderzoek om daarmee een deel van de 'onderzoeksgelden' te kunnen claimen en het ondersteunen van hogescholen in krimpregio's, mede vanwege de dalende aantallen vwo'ers. Maar ook het streven naar een Professional Doctorate kan worden gezien als een streven naar het aanspraak maken op het budget voor degenen die niveau 8 in ons land afronden (PhD en Ontwerperscertificaat).

Het klopt dat er veel minder instroom is bij de bacheloropleidingen, met allerlei gevolgen van dien voor de studentenaantallen en dus het geld dat van de overheid naar de hogescholen stroomt. Het is echter niet zo dat vwo'ers zich meteen heel snel laten verleiden tot het gaan studeren aan een 'academische hogeschool' als er tevens een redelijk alternatief in het wetenschappelijk onderwijs voorhanden is. Zoiets zou alleen maar kunnen gebeuren als er allerlei wettelijke drempels worden opgeworpen voor bepaalde groepen vwo'ers als ze willen gaan studeren bij een universiteit. Misschien kan ook het vwo zelf minder toegankelijk worden gemaakt, maar we hebben in ons land te maken met een heel open stelsel, zonder allerlei sturingsmechanismen binnen het voortgezet onderwijs. Dus ook daarop is geen rem te zetten.

Maar tegelijkertijd valt te constateren dat het hbo prima scoort als het gaat om de instroom bij de Associate degree-opleidingen. Daarbij zitten ook toch wel studenten die na de Ad willen doorstromen naar een aanvullend bachelorprogramma. Het zal zaak zijn om daarvoor een beleid te hebben, als landelijk hbo en individuele hogeschool. Dat kan met allerlei passende tweejarige voortzettingen, voortbouwend op hetgeen in de Ad is gedaan, dan wel met soepele programma's als iemand na de Ad een andere richting op wil.

Hieronder gaan we eerst kijken naar de cijfers, als het gaat om de instroom in het hbo. Na een korte analyse daarvan geven we een aantal voorzetten voor een scenario dat het hbo – mede gelet op de (lopende) toekomstverkenningen – bij de overheid op tafel kan leggen, om het met alle betrokken partners en andere organisaties te bespreken.

2 Instroomcijfers, nu en van de afgelopen jaren

We beginnen met de tabel die de VH recent publiceerde, op basis van de gegevens van DUO, als het gaat om de cijfers voor de instroom bij de opleidingen voor de Ad, Bachelor en Master. Het betreft nieuwe studenten, dus niet de doorstroom bij de bachelor met degenen die eerst een Ad-graad hebben behaald. En ook studenten die opnieuw aan een opleiding beginnen, worden hier buiten beeld gehouden.

Tevens gaat het om het totaal voor de drie varianten voltijd, deeltijd en duaal. Daarvan hebben we nog geen onderliggende cijfers. Die zullen we later dit jaar wel een keer bezien.

In bijlage 1 kijken we apart even naar twee aspecten bij de instroomcijfers nl. de vooropleiding en de instroom van buiten de EER (Europese Economische Ruimte). De instroom vanuit het havo en mbo is dalend, vanuit het vwo zijn er iets meer dit jaar – en dat was ook het doel...

De studenten die van buiten Nederland komen is sterk gedaald. Het gemiddelde voor de terugloop bij de aanmeldingen wordt nog voor een deel 'gered' door de internationale studenten. Dat is overigens een groep die lastig te voorspellen valt en als geheel kwetsbaar is voor allerlei internationale ontwikkelingen en nationale besluitvormingsprocedures. Zo streeft de overheid naar helderheid op dit punt maar het blijft een instroom met een 'open einde', en ook als zodanig te bezien voor het totale budget¹.

Hier de tabel die recent naar buiten is gebracht:

onderwijstype	sector	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2021/2022	2022/2023	2022 t.o.v. 2021		2022 t.o.v. 2019	
							absoluut verschil	procentueel verschil	absoluut verschil	procentueel verschil
associate degree	landbouw en natuurlijke omgeving	295	296	330	299	366	67	22,4%	70	23,6%
	techniek	1.030	1.427	1.933	2.056	2.342	286	13,9%	915	64,1%
	economie	3.624	4.106	4.662	4.250	4.375	125	2,9%	269	6,6%
	gezondheidszorg	226	254	290	251	311	60	23,9%	57	22,4%
	taal en cultuur	117	128	154	160	226	66	41,3%	98	76,6%
	onderwijs	208	250	370	681	737	56	8,2%	487	194,8%
	gedrag en maatschappij	940	1.519	1.764	1.934	2.156	222	11,5%	637	41,9%
subtotaal associate degree		6.440	7.980	9.503	9.631	10.513	882	9,2%	2.533	31,7%
bachelor	landbouw en natuurlijke omgeving	2.605	2.564	2.677	2.435	2.208	-227	-9,3%	-356	-13,9%
	techniek	22.146	21.853	22.674	20.148	19.643	-505	-2,5%	-2.210	-10,1%
	economie	37.410	37.979	40.826	35.986	33.105	-2.881	-8,0%	-4.874	-12,8%
	gezondheidszorg	11.763	12.235	13.872	13.290	11.627	-1.663	-12,5%	-608	-5,0%
	taal en cultuur	4.228	4.143	3.811	3.804	3.573	-231	-6,1%	-570	-13,8%
	onderwijs	9.620	9.905	12.506	10.414	10.028	-386	-3,7%	123	1,2%
	gedrag en maatschappij	10.695	11.100	12.900	11.525	10.836	-689	-6,0%	-264	-2,4%
subtotaal bachelor		98.467	99.779	109.266	97.602	91.020	-6.582	-6,7%	-8.759	-8,8%
master	landbouw en natuurlijke omgeving	49	52	48	55	43	-12	-21,8%	-9	-17,3%
	techniek	307	346	547	734	701	-33	-4,5%	355	102,6%
	economie	339	493	632	645	793	148	22,9%	300	60,9%
	gezondheidszorg	1.049	1.301	1.261	1.272	1.099	-173	-13,6%	-202	-15,5%
	taal en cultuur	1.474	1.407	1.428	1.391	1.301	-90	-6,5%	-106	-7,5%
	onderwijs	1.760	1.609	1.416	1.944	1.717	-227	-11,7%	108	6,7%
	gedrag en maatschappij	436	420	485	548	372	-176	-32,1%	-48	-11,4%
subtotaal master		5.414	5.628	5.817	6.589	6.026	-563	-8,5%	398	7,1%
totaal hbo		110.321	113.387	124.586	113.822	107.559	-6.263	-5,5%	-5.828	-5,1%

2.1 Dramatische berichtgeving over de Ad...

In een persbericht hierbij staan 'dramatische' constatering en als het gaat om Ad-opleidingen: *'De opleidingen Associate Degree (AD) zijn juist meer in trek. AD is een tweejarige opleiding die tussen mbo-4- en hbo-niveau in zit. De belangstelling daarvoor is groot en neemt toe. "Wij denken dat AD het gat vult tussen mbo-4 en hbo, door de drempel die mbo-studenten voelen om nog een vierjarige bachelor te doen, te verlagen", legt een woordvoerder van de Vereniging Hogescholen uit. Zo'n tweejarige opleiding is op allerlei gebieden te volgen, zoals onderwijs, techniek of ICT. AD-studenten gaan tijdens hun studie meteen in de praktijk aan de slag. Als ze een AD-opleiding hebben afgerond, kunnen ze een verkort traject volgen om een hbo-diploma te halen. Vaak zijn er voor sommige vakken ook vrijstellingen mogelijk. Daarom kan AD een aantrekkelijke manier zijn voor studenten die een overstap willen maken naar een baan in het onderwijs. AD kan het lerarentekort niet oplossen, maar "alle kleine beetjes helpen", aldus de woordvoerder.'*

Waarom moeten we met enige triestheid zo'n stukje als dramatisch betitelen? Hoe komt het dat in de communicatie, ook kennelijk via de VH, nog steeds allerlei beelden verkeerd worden verwoord en die kennelijk blijven zorgen voor allerlei misverstanden? Kijk maar:

- Associate Degree, maar het moet met een kleine letter 'd';
- De graad is Ad en niet AD;
- Het is een formele hbo-opleiding en zit dus niet tussen mbo-4 en hbo (sic) in. Kennelijk leeft er (onbewust) nog steeds het idee dat met 'hbo-opleiding' alleen maar de Bachelor kan worden bedoeld;
- De Ad-opleidingen zijn er voor mbo'ers, havisten, vwo'ers en werkenden... en iedereen die zich wil opscholen naar niveau 5;

¹ Je zou bijna kunnen zeggen dat de overheid moet gaan stimuleren dat internationale studenten zich gaan inschrijven bij instellingen in de krimpregio's, om daar het aanbod in stand te houden. Maar ja, ook daarbij is niet echt sprake van een echte harde vorm van beïnvloeding. Bovendien zijn er nog steeds allerlei groepen die hun heil zoeken in Vlaanderen, vanuit Nederland.

- De Ad-opleidingen bevinden zich in alle hbo-sectoren;
- Als het Ad-diploma is behaald, volgen ze geen verkort programma om de graad Bachelor te behalen. Zij stromen in bij een bacheloropleiding voor een aanvullend programma;
- Ze krijgen dus ook geen vrijstellingen aangeboden maar onderwijseenheden die voortbouwen op hetgeen in de Ad is gedaan;
- Iedereen die een hbo-opleiding heeft gevolgd, kan zich aanmelden bij een lerarenopleiding en een Pabo, om te bezien wat dan nog dient te worden gedaan;
- Er zijn Ad's in de sector onderwijs en in dat geval is het aanvullend programma voor de graad Bachelor een kwestie van maatwerk.

2.2 Trends Bachelor en Ad – kijkend naar vooropleidingen

Je kunt op de cijfers in deze tabel een heleboel analyses loslaten, met allerlei vergelijkingen van de huidige instroom met eerdere jaren. Het kijken naar de cijfers voor het studiejaar 2019/2020 is dan best logisch, als het laatste 'normale' jaar voordat we met de pandemie te maken kregen. Maar in de afgelopen jaren is daarnaast toch ook wel het een en ander gebeurd, met veel of weinig invloed op het maken van een keuze voor een hbo-opleiding door jongeren en ouderen.

Wat hieruit in ieder geval duidelijk blijkt, is dat de Ad al die jaren populairder is geworden en steeds een stijgende instroom heeft laten zien. Dat kan onder meer komen doordat het mbo minder gevoelig was en is voor landelijke examens en het moeten voldoen aan allerlei eisen, los van allerlei versoepelingen zoals bij het havo en vwo. Ook werkenden hebben daar geen last van gehad. Maar ook dan is het een stevig signaal naar iedereen die hiermee te maken heeft, om voor zichzelf na te gaan wat dit voor het beleid van de overheid en van de instellingen betekent.

Op dit moment is de instroom bij de Ad-opleidingen ruim 10% van de totale instroom (los van de Master). Dit kan alleen maar meer worden, ook bijvoorbeeld kijkend naar de cijfers voor 2022 in vergelijking met 2020, het jaar dat vrijwel iedereen bij het havo en vwo slaagde. Daarbij steeg de Ad-instroom met meer dan 10% en daalde de instroom bij de Bachelor met ongeveer 17%. Dat betekent onder meer dat hogescholen tijdelijk hogere studentenaantallen hebben, maar dat er tevens weer van alles dient te worden afgebouwd met het oog op de komende periode, ook al wordt er gewerkt met een overheidsbudget op basis van de studentenaantallen van twee jaren eerder (t-2-financiering).

Opmerkelijk en van belang is dat ook in 2021 de exameneisen bij het havo en vwo zijn versoepeld, maar het slagingspercentage weer redelijk 'normaal' was. Daarom is het juist sterk dalende aantal instromers opmerkelijk. Daarnaast kan het zeker zo zijn dat tijdens de pandemie leerlingen van havo-4 'toch ook maar' werden bevorderd naar havo-5, om vervolgens aldaar tegen allerlei problemen aan te lopen. Hoe dit heeft uitgewerkt voor de andere cohorten havisten die nu in de bovenbouw zitten is een kwestie van afwachten, al zijn de berichten over de examencijfers die de afgelopen jaren zijn 'opgekrikt'² om toch ook weer het normale beeld tevoorschijn te kunnen toveren, niet echt hoopgevend³.

3 Waarmee rekening te houden: Graag een scenario met de Ad en wederkerende scholing

Natuurlijk mag er beleidsmatig worden gekeken naar de aantallen vwo'ers die kennelijk te vaak naar de universiteit gaan en 'beter af zijn' met het doen van een hbo-opleiding, al dan niet met een onderzoeks-academische aanpak. Als dit op korte termijn niet gaat leiden tot gaten in de bezettingen binnen het wetenschappelijk onderwijs, met vervolgens het repareren ervan door het binnenhalen van meer buitenlandse studenten, kan dat best een te onderzoeken scenario zijn. Maar ook meer samenwerking tussen hbo en wo lijkt een weg die kan worden ingeslagen.

² Zie in bijlage 2 een recent bericht over de ontwikkelingen rond het vak wiskunde. Daarnaast is er een rapport van het CITO verschenen waarin de examencijfers worden geanalyseerd, mede op basis van de verruiming aan mogelijkheden en de effecten van het kunnen afleggen van meer herkansingen. Dat stuk is te vinden bij: <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2022D48924>.

³ In de zijlijn: Er komen nu berichten naar buiten dat de studenten in het hbo en in mindere mate bij het wo die in de afgelopen jaren mochten blijven, zonder een bsa of een andere stok achter de deur, nu toch meer uitvallen of iets anders gaan doen. Dit is derhalve ook een aandachtspunt voor nu en de komende jaren, met de instroom die een kwetsbare periode achter de rug heeft, en met het mogelijk terugkeren van het bindend studieadvies...

Echter, waarom niet gewoon het hbo-karakter onderkennen en uitbuiten, op basis van de ervaringen die jarenlang zijn opgedaan met de beroepsgerichte programma's en veel meer opties voor de varianten deeltijd en duaal, dus voor het volwassenenonderwijs.

3.1 Ad als uitgangspunt voor een scenario

Het hbo mag zich hartstikke rijk rekenen met een systeem waarbij er drie graden zijn, met allerlei mogelijkheden om daarmee leerwegen uit te zetten, om direct door te stromen of na een aantal jaren verder te gaan voor een volgend niveau. Daarmee kan bovendien worden nagedacht over routes die nu nog niet zo voor de hand liggen, maar wel het karakter van het hbo verstevigen – en dus ook nieuwe doelgroepen kunnen aantrekken.

Verderop geven we een voorbeeld met bijpassende suggesties, maar als schot voor de boeg alvast een toch best interessante ontwikkeling in Frankrijk bij technische opleidingen binnen een universiteit. Er zijn namelijk smalle masteropleidingen die via een kort maatwerk-brugprogramma bezitters van een tweejarige Diplôme Universitaire Technique (DUT), niveau 5 dus, toelaten. De Bachelor kent daar een lengte van drie jaar, dus op die wijze kan een versnelling binnen een sector plaatsvinden, toegespitst op bepaalde functies en werkzaamheden.

Maar we nemen bij ons de Ad vooral als een soort startpunt in dit alles, zeker kijkend naar de vormgeving van wat de beroepskolom mag worden genoemd. Er kan daarbij tevens optimaal worden samengewerkt met mbo-scholen, in de netwerken met het werkveld.

3.2 Verwevenheid met beroepsverenigingen en -organisaties

Het wordt echt tijd om als hbo in het streven naar een sterkere positie onomwonden te erkennen dat de kracht en niet te imiteren uniciteit van deze sector is gelegen in de mogelijkheden om de samenwerking met allerlei partners op nationaal en vooral regionaal niveau zo krachtig mogelijk in te vullen. De benadering hiervan met inzet van de formele opleidingen is nu nog halfslachtig als het gaat om het verder invullen van scholingstrajecten voor werkenden, met deeltijd en duaal als steeds meer wankel vorm te geven varianten – en dat kan echt anders als het hbo de eigen aanpak propageert.

Er moet ruimte te komen om ook binnen de wettelijke en formele kaders afgeleide trajecten in een private setting te kunnen aanbieden, maar dan even helemaal niet 'in het wilde weg'. Daarvoor is ook een heldere structuur nodig, ingebed in een aanpak die de kans biedt om te laten zien waar de belangen liggen en waar mede de verantwoordelijkheden goed zijn afgebakend.

Een van de opties daarvoor is om voor alle hbo-sectoren en voor de onderliggende niveaus een netwerk op te zetten met beroepsorganisaties d.w.z. organisaties die er zijn voor degenen die in een bepaald deel van de arbeidsmarkt werkzaam zijn. Dat kan zichtbaar zijn aan de hand van allerlei functies, en vaak ook een functiehuis waaraan ook een CAO is gekoppeld. Er zijn dan ook registers waarin betrokkenen kunnen worden opgenomen, maar het kan ook gaan om verenigingen waarvan men (vrijwillig) lid kan zijn.

Laat men onder de vlag van de VH en met inzet van de sectorale raden daarvan gaan bezien welke van deze landelijke organisaties en verenigingen kunnen worden gezien als nadrukkelijk het werkveld vertegenwoordigend. Als dat een mooie lijst met partners heeft opgeleverd, kan met elkaar worden besproken hoe de samenwerking wordt ingevuld, met vormen voor het verzorgen van scholing en mogelijk ook onderzoek. Daarvoor is zonder problemen een denktank in te stellen die zich over die vorm van verwevenheid kan gaan buigen, mede omdat het allemaal gaat over inhoudelijke zaken en ontwikkelingen, en juist niet over beleid en strategie met allerlei connecties naar partijen die vooral denken aan abstracte en politieke aspecten van scholing.

3.3 Mede kijken naar het mbo...

Het is goed om even in dit kader terug te komen op de beroepskolom, met leerlijnen die nadrukkelijk aan het werkveld en de arbeidsmarkt zijn te koppelen. Bij het mbo is de connectie daarmee vanzelfsprekend, ook via het invullen van de beroepspraktijkvorming ('stages'). Maar via de SBB, de landelijke organisatie die zorgt voor de kwalificaties en het beheren van de registers voor de werkplekken, is het zeker mogelijk ook voor het mbo dergelijke lijsten met 'erkende' beroepsverenigingen en -organisaties op te stellen.

Door beide lijsten naast elkaar te leggen ontstaat er een overzicht dat door het hbo samen met mbo is te gebruiken voor de doorlopende leerlijn mbo-hbo en dan zeker voor de instroom in de Ad-opleidingen.

3.4 Wederkerende scholing (levenlang ontwikkelen)

De samenwerking met de hierbij opduikende organisaties en verenigingen die er zijn voor degenen die werkzaam zijn in een af te bakenen deel van het werkveld, is te gebruiken voor het opstellen van plannen voor het scholen van de betrokkenen, met inzet van formele opleidingen.

Het is zonder meer zo dat op dit moment al veel van deze organisaties en verenigingen in de loop der tijden met allerlei partijen scholingstrajecten zijn gaan vormgeven, vaak ook binnen een daarvoor opgerichte entiteit om te bezien wat er van jaar tot jaar nodig is voor alle her-, bij- en opscholing. Opmerkelijk is dat daarbij veelal bekostigde hogescholen betrokken zijn, via een private constructie, maar dan gebeurt het niet altijd in een transparante en goed te controleren context. Dat kan veel beter, denken we, om er als hbo gezamenlijk sterker mee te kunnen omgaan.

Het doel is om op deze wijze als werkveld en bekostigd hbo te komen tot specifieke afspraken en arrangementen rond het verzorgen van scholing, dus per deel van het werkveld. Het gaat er vooral om ervoor te zorgen dat werkenden – en dat zijn ook veelal alumni van de hogescholen – om de zoveel tijd de mogelijkheid hebben zich bij te spijkeren, in overleg met de eigen werkgever. Maar dat kan ook op basis van algemene signalen over te vernieuwen competenties uit de hoek van de beroepsverenigingen die de vinger aan de pols houden via hun leden.

Het betekent dat ook bekostigde hogescholen op deze specifieke wijze betrokken kunnen zijn bij vormen van scholing waarmee werkenden (volwassenen) zijn te bedienen. Daarmee kan ook nog steeds worden bezien of het gaan doen dan wel afronden van een formele opleiding een optie is, dus met een reguliere bekostiging door de overheid. Op die wijze kunnen ook hogescholen in een dunbevolkte en/of krimpregio zorgen voor geldstromen om de organisatie in een bepaalde mate in stand te houden. Het vraagt wel om andere vormen van aansturen, meer flexibel en sterk vraaggericht, maar daarmee kan het hbo zich ontwikkelen in de richting van een sector die veel meer past bij een dynamische economie, een snel veranderende samenleving en een sterk fluctuerende visie op het vormgeven van loopbanen. In veel verkenningen die op de toekomst van het hbo waren gericht, is dit in de afgelopen jaren steeds naar voren gekomen, maar de vraag was ook meteen: wie kan en wil het initiatief nemen?

3.5 Scholing die hierbij past, met een eigen identiteit

We geven hier een schematisch weergegeven gedachte met betrekking tot de mogelijkheid om bekostigde hogescholen in te zetten voor 'wederkerende scholing', als onderdeel van het 'levenlang ontwikkelen'. Het is tevens in lijn met de gedachte dat de samenleving het desbetreffende aanbod aan formele opleidingen (indirect) bekostigt en daarmee als het ware het recht geeft aan iedereen in ons land om daarvan afgeleide onderwijsproducten tegen een marginale kostprijs af te nemen. Bovendien past deze aanpak bij de wetgeving voor het inzetten van formele opleidingen binnen een vorm van private samenwerking met externe partners, om daarmee te zorgen voor een context waarbinnen die hbo-opleidingen kunnen worden geactualiseerd en vernieuwd.

Hier dat lijstje:

- Er worden groepen van functies opgesteld, binnen het deel van het werkveld waarvoor een formele, bekostigde opleiding een 'entreebewijs' is;
- Daarbij wordt vastgesteld voor welke specifieke functies geldt dat ze behoorlijk dynamisch zijn als het gaat de competenties die nodig zijn om 'bij te blijven' – en waarvan duidelijk is dat die competenties ('leeruitkomsten') ook prima passen in de formele opleiding, onder meer via een vorm van actualisering, in minoren, keuzevakken, stages en afstudeerprojecten;
- Er worden afspraken met de betreffende beroepsorganisaties en -verenigingen gemaakt over het 'scholingsritme' d.w.z. dat wordt bekeken welke periode er veelal zit tussen het volgen van de scholing, mede gelet op de omvang van de groep studerenden en de capaciteit van alle betrokkenen;
- Er wordt in dat kader bekeken welke hogescholen hierbij ingeschakeld kunnen worden, om te voorkomen dat er overal en altijd groepen worden gevormd, zijnde een reden om landelijk met elkaar af te stemmen wie wat en wanneer doet;

- Als duidelijk is wanneer een programma kan worden verzorgd, wordt daarvoor een aantal eenheden gekozen, bestaande uit algemeen ingestoken delen van de lopende, formele opleiding – als kern van het scholingsprogramma – aangevuld met eenheden die betrekking hebben op andere actuele vernieuwingen binnen de betreffende functies, mede gelet op zaken die door werkgevers als belangrijk worden gezien, ook om bij te blijven als werknemer.
- Het aanbieden van de kern van het programma is voor veel van de betrokkenen mede een vorm van herscholing, een soort vernieuwing van een mogelijk eerder gevolgde opleiding;
- Het programma dat hiervan het resultaat is kan voor een deel ‘leunen’ op hetgeen al door de hogescholen is ontwikkeld en aan de reguliere studenten wordt aangeboden, met als gevolg dat de meerkosten beperkt kunnen blijven voor de werkgevers en degenen die deze scholing mogen doen;
- Er is sprake van een combinatie van werken en studeren, binnen een private setting, met de mogelijkheid om gebruik te maken van ‘blended learning’, en in voorkomend geval van ‘aanschuiven’ bij groepen studenten die regulier een onderwijseenheid volgen;
- Het scholingsprogramma kent door deze opzet een aantoonbaar civiel effect;
- Tevens is het programma zodanig in elkaar gestoken dat door de jaren heen gebruik kan worden van de opzet ervan;
- De status van het programma is gebaseerd op de aanbieder, een bekostigde hogeschool, en het hebben van een kern met eenheden die behoren tot een formeel erkende opleiding, een constructie die een koppeling aan het NLQF in principe onnodig maakt;
- De eenheden die vooral te zien zijn als maatwerk, op basis van innovatieve en dynamische ontwikkelingen binnen het betreffende deel van het werkveld, kunnen vervolgens worden bezien op het opnemen ervan in de reguliere opleiding, als een vorm – zoals in de regelgeving staat – van het versterken van de maatschappelijke en economische waarde van de opleidingen die door de overheid worden bekostigd.

3.6 Ad is spin in het scholingsweb...

We zijn deze nieuwsbrief begonnen met het wijzen op de groei van de instroom bij de Ad-opleidingen en het daarmee samenhangende aanbod – want steeds meer hogescholen zien in deze graad brood, om bijvoorbeeld de terugloop bij de bacheloropleidingen op te kunnen vangen. Maar met het wederkerende onderwijs, binnen het levenlang ontwikkelen, kan ook een behoorlijk stapeltje ‘boterhammen’ worden opgebouwd.

Er is al vaker gepleit voor scenario-studies als gevolg van de invoering van de Ad in ons onderwijsstelsel. Gegeven het feit dat veel Ad’ers aan de slag kunnen gaan in een passende baan zullen daarmee in de toekomst veel mensen rondlopen op de arbeidsmarkt met twee opties nl. het behalen van de Bachelor of scholing volgen met inzet van programma’s zoals hierboven beschreven op basis van formele bacheloropleidingen en met een vorm van maatwerk.

Tevens is een Ad-opleiding een prima vervolg voor degenen die mbo-4 hebben gedaan en zich willen opscholen naar een hoger niveau. Maar waarom zouden degenen die na de Ad een maatwerkprogramma hebben gevolgd, ook niet – naar Frans voorbeeld – kunnen worden toegelaten tot een Master, smal en arbeidsmarktrelevant ingestoken.

Kortom, het met inzet van de Ad opbouwen van een systeem met leerlijnen waarbij formele en maatwerktrajecten kunnen worden gecombineerd, kan van het hbo een uitermate sterke onderwijs- en scholingssector maken. Zeker, er moet wel stevig worden gesleuteld aan de wet- en regelgeving. Ook ligt dan het samenvoegen van deeltijd en duaal tot een sector voor volwassenenonderwijs ligt voor de hand, vooral omdat het dan die basis voor de maatwerkprogramma’s vormt zoals hierboven voorgesteld.

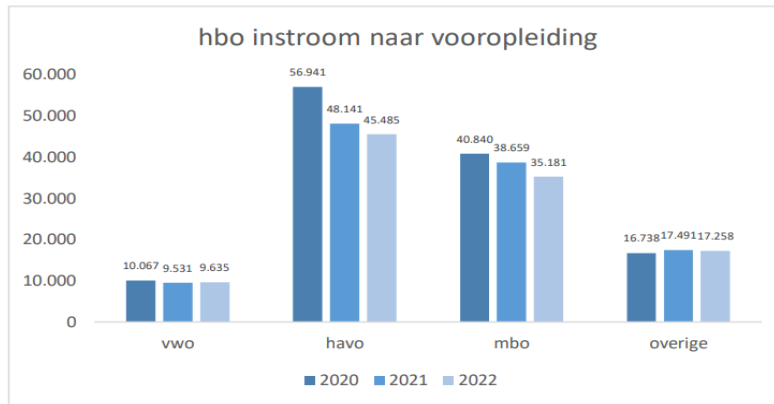
3.7 Private instellingen laten aanhaken...

Het gaat bij dit alles om een vorm van privaat handelen door bekostigde hogescholen, binnen de regels voor ‘de helderheid’ zoals die jarenlang bestaan maar niet echt zijn geactualiseerd. Ook met de wet voor de eenheden van leeruitkomsten komen er geen echte vernieuwingen op gang. Misschien kan met dit voorstel een aanzet worden gegeven voor een discussie waarbij de rollen van de bekostigde en private hogescholen op elkaar worden afgestemd. De overheid wil dit ook graag, maar zonder krachtige maatregelen en enige durf kan er geen echte doorbraak zijn.

Bijlage 1

Hier een tweetal aanvullende plaatjes als het gaat om de instroom bij het hbo in de afgelopen drie jaren.

Vooropleiding

Opvalt is dat de instroom vanuit het vwo eigenlijk behoorlijk stabiel is gebleven, mede gezien de discussie over het willen aantrekken van meer vwo'ers door hogescholen. Die wens speelt nu ook steeds meer bij het beleid van de overheid, en dat is dan toch interessant in dit kader.

Instroom van buiten de EER (Europese Economische Ruimte)

nationaliteitscategorie	instroom			2022 t.o.v. 2021	
	2020	2021	2022	absoluut verschil	procentueel verschil
EER	7.427	8.313	8.592	279	3,4%
niet-EER	2.556	2.789	3.256	467	16,7%
NL	114.603	102.720	95.711	-7.009	-6,8%
totaal	124.586	113.822	107.559	-6.263	-5,5%

Zonder de instroom vanuit het buitenland, die zelfs in de pandemie-jaren steeg (!), zou het verschil in 2022 met 2020 rond de 17% zijn, dus veel minder instroom.

Bijlage 2

In de Wiskunde-brief, voor wiskunde-leraren, stond afgelopen week het volgende stuk, over de cijfers die zijn gehaald voor het centraal examen. Het lijkt een duidelijk waarschuwing in te houden, zeker voor de hbo-opleidingen die sterk leunen op wiskunde.

Niveau examenkandidaten 202

Door de soepele slaagregelingen van de laatste paar jaar lijken de eindexamens succesvol verlopen te zijn. Ook de gemiddelde cijfers voor wiskunde vielen veelal nog mee, mede dankzij de hogere N-termen.

Maar hoe zit het nu echt met het niveau van de eindexamenkandidaten de afgelopen paar jaar?

In tegenstelling tot wat gebruikelijk was vóór corona, werd de laatste jaren bij bepaling van de N-termen niet uitdrukkelijk rekening gehouden met de moeilijkheidsgraad. Daardoor is het minder duidelijk wat de behaalde cijfers voorstellen. Door Cito is in de afgelopen maanden alsnog onderzoek gedaan met als vraag hoe de vaardigheid van de examenkandidaten in 2022 zich verhoudt tot de vaardigheid van de examenpopulaties van voor de coronapandemie (2015- 2019, met nadruk op 2019). Bij gebrek aan beter is vooral gekeken naar de ontwikkeling van N-termen in de loop der tijd. Hogere N-termen zouden wijzen op een gedaald niveau. Voor sommige vakken,

zoals wiskunde op de havo, is ook gebruik gemaakt van andere methodes, zoals het in een schoolexamen laten maken van examenopgaven van diverse jaren. Bij de digitale examens voor vmbo basis en beroeps, bieden vaste 'ankeropgaven' de mogelijkheid om niveau-dalingen te registreren. Deze opgaven zitten door de Jaren heen in het bestand.

Behoorlijke daling

Ondanks soms grote onzekerheidsmarges, liegen de resultaten er niet om. Bij wiskunde wordt geschat dat de kandidaten gemiddeld zo'n 0,4 tot 0,9 cijferpunt lager zouden scoren op examens van vóór Corona.

Hierbij zijn alle wiskundevakken waarin centraal examen wordt gedaan op een hoop gegooid. Bij Nederlands gaat het om een veel kleiner verschil, ongeveer een kwart punt. En bij Engels is het niveau zelfs iets gestegen. Wanneer gekeken wordt naar het beeld van alle vakken samen blijkt de teruggang het grootst op de havo zo rond een half punt en op vmbo-kader. Helaas zijn geen gegevens beschikbaar voor combinaties van vakken en opleidingen.

Lage scores

In WiskundeE-brief 913 (www.wiskundebrief.nl/913.htm) kwam al aan de orde dat de scores – dus nog niet beïnvloed door de N-termen - ook bij het laatste examen lager waren dan gebruikelijk. Het Cito-rapport vergelijkt de percentages 'lage' scores bij eerstekansers van de laatste twee centrale examens met die van 2019. Een score van minder dan 25% van de maximaal te behalen punten wordt laag genoemd. Bij een neutrale N-term van 1,0 zou dat gaan om cijfers die lager liggen dan 3,3. 'Extreem laag' is misschien een betere uitdrukking.

Wiskunde B havo biedt een onthutsend beeld. In 2019 scoorde 2% van de kandidaten (extreem) laag op dit vak, in 2021 was dat maar liefst 12,5%, en dit jaar bijna 10%. Ook vmbo geeft aanleiding tot zorgen, het percentage lage scores was bij de gemengde en theoretische richting nog geen 2% in 2019. Dat steeg de laatste twee jaar naar 5-6 %. Bij de kaderberoeps-georiënteerde leerweg was de stijging nog forser van circa 1% naar rond de 10%. Veel leerlingen op het vmbo hebben met de duimregeling dan ook hun wiskunderesultaat laten vervallen om te kunnen slagen. Op havo en vwo was dat niet mogelijk omdat wiskunde daar een kernvak is. Daar was een grote toename te zien van het aantal herkansers.